

Сцэнарый вечарыны памяці
літаратурнага крытыка, літаратуразнаўцы Валянціны Локун

Вядучы 1: Валянціна Іванаўна Локун. Імя гэта, несумненна, знакавае не толькі для нашага горада, але і для ўсёй творчай інтэлігенцыі краіны. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат прэміі прэзідэнтаў Акадэміі навук Беларусі, Малдовы і Украіны, Валянціна Іванаўна з'яўлялася аўтарам больш за сотню навуковых артыкулаў пра месца беларускай літаратуры ў літаратуры сусветнай. Яна, будучы кандыдат філалагічных навук, стала адным з аўтараў «Гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя» ў чатырох тамах. За значны ўклад у развіццё беларускай літаратуры ўзнагароджана медалём Святой Еўфрасінні Полацкай ад Міжнароднага фонду Святой Еўфрасінні Полацкай (2006).

6 жніўня Валянціна Іванаўна адсвяткавала б свой 70-гадовы юбілей, але 16 чэрвеня яе не стала.

Чытальнік: Газета «ЛіМ». 24 чэрвеня. З артыкула старшыні Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоля Крэйдзіча: «Пачатак лета. Час росквіту ўсяго жывога. А ёй было наканавана якраз у гэтую дзівосную пару пакінуць светлы-светлы свет, які і яна стварала сваім самабытным талентам і найкаштоўнейшымі чалавечымі якасцямі. Памяць пра гэтага неардынарнага чалавека таксама найсвятлейшая».

«Валянціна Локун — надзвычай моцная жанчына, — адзначае Анатоль Мікалаевіч. Слова „была“ змарок не ўжываю. Ну якое ж была?! Яна жыве ў літаратуразнаўчых артыкулах, творах, кнігах... Кандыдат філалагічных навук, старшы навуковы супрацоўнік інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. І гэта — пры пастаяннай прыкаванасці да ложка!».

Вядучы 2: Валянціна Іванаўна нарадзілася ў вёсцы Цепянец Пінскага раёна. Скончыла Цепянецкую пачатковую школу, затым вучылася ў Малоткавіцкай СШ. З сёмага класа па прычыне хваробы перайшла ў Пінскую завочную школу, якую скончыла ў 1966 годзе з залатым медалём. Адразу ж паступіла на рускае аддзяленне філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. С. Пушкіна. У 1974 годзе разам з сям'ёй пераехала ў г. Пінск. Далей была аспірантура пры Белдзяржуніверсітэце. У 1984 годзе абараніла кандыдацкую дысертацыю па тэме: «Праблемы стылю беларускай ваеннай прозы» (на матэрыялах творчасці Васіля Быкава, Барыса Сачанкі, Івана Чыгрынава).

Чытальнік: З успамінаў Валянціны Локун: «Студэнцтва... Гэта былі

лепшыя гады ў маім жыцці! Нарэшце я была далучана да вялікай літаратуры. У сур'ез захапілася Тургеневым. Гады мы ўсе былі рамантыкамі... Мы праглі подзвігу. І агульны пафас тэкстаў І. Тургенева быў сугучны маёй духоўнай настроенасці».

Вядучы 1: Валянціна Іванаўна ў свой час працавала загадчыцай Цепянецкай сельскай бібліятэкі, старшым выкладчыкам Брэсцкага педінстытута імя А. С. Пушкіна. З 1987 па 2007 год — супрацоўнік, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Я. Купалы НАН Беларусі.

Першая публікацыя з'явілася ў 1973 годзе ў газеце «Полеская правда». Яна аўтар больш за сотню навуковых артыкулаў па праблемах развіцця беларускай літаратуры ў кантэксце сусветнай літаратуры. Валянціна Іванаўна — аўтар некалькіх кніг. Першай з пад яе пярэ выйшла кніга «Да новых вышынь» (1991 г.).

Чытальнік: У аўтабіяграфіі пра гэты зборнік чытаем наступнае: «Першы зборнік „Да новых вышынь“ я чакала амаль сем год. Здавалася, што ён не выйдзе ўжо ніколі. І вось мой першынец з'явіўся... Кніга была прыхільна сустрэта чытачамі. Асабліва мяне парадавала рэцэнзія Зоі Мельнікавай, апублікаваная ў „ЛіМе“. Зоя Пятроўна дала досыць высокую ацэнку зборніку. Большасць са змешчаных у зборніку артыкулаў была прысвечана „ваенным“ творам В. Быкава, І. Чыгрынава, І. Шамякіна, Ю. Бондарава, В. Астаф'ева і інш. Праўда, мяне цікавіў найбольш формастваральны, стыльовы бок мастацкіх дыскурсаў празаікаў».

Вядучы 1: Астатнія работы Валянціны Іванаўны публікаваліся больш апэратыўна: «Маральна-філасофскія пошукі беларускай ваеннай і гістарычнай прозы, 1950–1960-я гады», «Кругі жыцця — кругі літаратуры», «Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры». У суаўтарстве з іншымі вядомымі літаратуразнаўцамі яна выдала «Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей» (Мінск, Беларуская навука, 2002). У 2003 годзе «Нарысы...» былі перакладзены на ўкраінскую мову і выдадзены ў Кіеве. Яна адна з першых на навуковым узроўні зрабіла спробу прасачыць гісторыю літаратуры нашага краю, асабліва дэталёва аналізуючы творчасць сучасных пісьменнікаў Піншчыны.

Вядучы 2: Вось такі далёка не поўны спіс спраў і заслуг незабыўнай Валянціны Іванаўны, вялікай патрыёткі як Беларусі ў цэлым, так і малой радзімы — нашай Піншчыны. За апошнія гады Валянціне Іванаўне ўдалося, да ўсяго, зрабіць агляды творчасці многіх маладых сяброў Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, якія паспелі выдаць па адной-дзве кнігі. Да яе часта звярталіся за рэцэнзіяй нашы мясцовыя пінскія

літаратары. Валянціна Іванаўна ўважліва, прафесійна, усхвалявана адсочвала новыя таленты, шчыра і прафесійна падтрымлівала нашых паэтаў і пісьменнікаў, адгукалася аб'ектыўнай, часцей спагадлівай рэцэнзіяй на тую ці іншую кнігу пісьменнікаў-землякоў. Добрым дарадчыкам у літаратурнай творчасці, а яшчэ шчырай сяброўкай была яна для Марыі Іванаўны Ляшук, журналіста, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Марыя Іванаўна Ляшук: Цяжка гаварыць, што чалавека няма. Нягледзячы на тое, што Валянціна Іванаўна заўжды гаварыла «да што тыя юбілеі!» — усё ж такі чакала іх. Яна не збіралася сыходзіць. Валянціна Іванаўна, большую частку жыцця прыкаваная да ложка, пражыла дастойнае жыццё. Яе апошняя споведзь была ў маёй прысутнасці. Перад смерцю яна гаварыла ясна і была моцным чалавекам. На яе дні народзінаў заўжды збіралася вузкае кола блізкіх і сяброў — і гэта былі незабыўныя хвіліны шчырасці. Я думаю, што пакуль мы жывыя, то і памяць аб Валянціне Іванаўне будзе жыць з намі. Няма сумнення, што Валянціна Іванаўна застаецца нам блізкім чалавекам. Няхай будзе светлая ёй памяць...

Чытальнік: З успамінаў пісьменніцы Ірыны Сяргееўны Шатыронак: «Сейчас уже и не вспомню, как судьба свела меня с литературоведом из Пинска Валентиной Ивановной Локун. Мне понравились ее обстоятельные, вдумчивые критические статьи о писателях-современниках, воспоминания о наставниках, подробные рецензии. Мы начали переписываться по Интернету, созваниваться, обмениваться впечатлениями о той или иной книге. Для себя в лице Валентины Ивановны я нашла мудрого наставника и доброго друга, советчицу. Думаю, обмен наш был неравнозначный, я больше нуждалась в Валентине Ивановне, чем она во мне, но она всегда оставалась деликатной, отвечала на мои письма, извинялась, если возникала задержка в несколько дней.

Для меня её толковые, рассудительные, неоднозначные письма в молчаливом вакууме литературного социума были спасительными ориентирами, с её помощью можно было двигаться более уверенно. Нас объединяла единственная тема — современная белорусская литература, её пути развития, прогнозы и оценки — спорили, не без того, но и прислушивались друг к другу. Общение с Валентиной Ивановной, её сдержанность, разумные советы, предостережения меня от ошибок и опрометчивых шагов в литературе, очень помогли. Она находилась в курсе всех книжных новинок, новостей, а также скрытой закулисной литературной жизни, не была комплиментарным критиком, скорее жёстким и справедливым. Мы любили общих писателей, в частности И. Бунина. Когда наши отношения потеплели, я осмелилась посылать ей свои книги. Она их читала, делала мне замечания, но чаще хвалила. Тогда я ещё не знала, что

Валентина Ивановна с детства тяжело болеет, твёрдый характер помогал держать недуг в узде.

Бывает так, люди многие годы работают в одном офисе, а по существу не знают друг друга. Я лично не была знакома с Валентиной Ивановной, хотя собиралась в Пинск, но наша переписка сделала своё доброе дело — в литературе я обрела старшую подругу, с ней можно было советоваться, доверять свои мысли, тревоги, искать поддержки. Слово умеет объединять, Валентина Ивановна никогда не жаловалась на здоровье, была приветлива, бодра, терпелива, до последнего много читала, оставалась верна своим старым литературным привязанностям. Если бы знать... Если бы знала, как Валентине Ивановне тяжело переносить невзгоды жизни, ежечасно бороться со старым недугом, что приковал её к постели, наверное, по-другому бы к ней относилась, щадяще что ли, писала бы не то и не о том, и даже попросила прощения, что отвлекала её дорогое внимание к своей персоне.

В последнем письме-поздравлении она суеверно осторожничала, не договаривала. „Ирина Сергеевна, спасибо вам за поздравления и память обо мне. Сейчас я, к сожалению, не занимаюсь творчеством, так сложились обстоятельства. А как будет дальше — загадывать не хочу. С наступающим вас Новым годом! Здоровья вам и творческих успехов! Валентина Локун. 31.12.2015“.

PS. 24 июня текущего года прочитала в газете „ЛіМ“ соболезнование председателя Брестского отделения ОО СПБ Анатолия Крейдича „Ад яе сыходзіла толькі светлыня. Не стала літаратурнага крытыка Валянціны Локун“».

Вядучы 1: Будучы вядомым крытыкам, Валянціна Іванаўна мела цесныя кантакты з многімі беларускімі літаратарамі, але ж найбольш блізкія адносіны склаліся ў яе з літаратурным і ўвогуле з творчым асяроддзем горада.

Усе, хто ведаў нашу славетную зямлячку, сцвярджаюць, што яна была вельмі шчырым чалавекам. Колькі прыемных эмоцый захліствала кожнага, хто наведваў Валянціну Локун дома! Неаднойчы гэтыя эмоцыі мела шчасце адчуць і Хвагіна Таццяна Аркадзьеўна, з якой у Валянціны Іванаўны склаліся асаблівыя адносіны. Таццяна Аркадзьеўна, падзяліцеся, калі ласка, успамінамі аб сустрэчах з Валянцінай Локун.

Мы прадастаўляем слова выкладчыку кафедры турызму і гасціннасці Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта Хвагінай Таццяне Аркадзьеўне.

Таццяна Аркадзьеўна Хвагіна: Дзякуй за вечар. Мы сябравалі з Валянцінай Локун доўгі час. Я друкавалася ў «Пінскім весніку», і аднойчы яна мне, як аўтару адной з публікацый, патэлефанавала — так і пазнаёміліся. У нас было шмат агульнага. Я заўжды старалася параіцца з ёй, асабліва калі штосьці

тычылася беларускай мовы, — вы ж ведаеце, што мы ўсе ў некаторай ступені абруселі. Не было ніводнай маёй кнігі, якую б я не паказала Валянціне Іванаўне. Яна была выдатным аналітыкам. Вялікая заслуга яе ў тым, што яна вивучала нашу беларускую літаратуру не толькі ў кантэксце сусветнай літаратуры. Яна была тым чалавекам, які не абражаў маладога і нявыпытнага аўтара, а ўмела балансаваў і даваў яму належную адзнаку. Яна адкрывала новыя імёны, а таксама раскрывала ўжо вядомыя па-новаму.

Валянціна Іванаўна падтрымлівала добрыя адносіны з гарадскімі ўладамі. Сёння на нашай вечарыне прысутнічае загадчык аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі, дэпутат гарсавета Кулак Валянціна Мікалаеўна. Калі ласка, Вам слова.

Валянціна Мікалаеўна Кулак: Асабіста я не была знаёма з Валянцінай Локун, толькі вивучала яе біяграфію і творы. Тут сабраліся, на маю думку, людзі, якія падзяляюць погляды Валянціны Іванаўны... Нам застаецца толькі вучыцца ў такога чалавека. Я не хачу гаварыць, што яе зараз няма з намі, бо гэта не так. Я спадзяюся, людзі, што сабраліся тут, шчаслівыя тым, што ведалі Валянціну Іванаўну. Такія вечары трэба ладзіць, таму што жыццё Валянціны Локун — гэта выдатны прыклад таго, як трэба жыць і любіць родны край.

Вядучы 1: Валянціна Іванаўна многія гады падтрымлівала сваім важкім словам вядомага навукоўцы і крытыка мясцовых паэтаў. Яе рукою былі напісаны прадмовы да зборнікаў вершаў Наталлі Прыступы, Мікалая Лаўровіча і многіх другіх.

Мікалай Лаўровіч:

Памяти Валентины Локун

Сознанье сковано печалью,
Беда нагрянула, как гром.
С твоим уходом с болью, жалью,
Кто знал тебя, скорбя живём.
Твой круг друзей был так огромен,
Не только Пинск! Столица, Брест.
Прости, что мир наш так устроен,
Но ты несла свой в жизни крест.
Как много можно в честь тебя,
Сказать всего, что книга не вместила б,
Но ты ушла, всех нас любя,
И в сердце нас своё впустила.
Пока мы живы, будут с нами
Твой голос, имя и слова.

И будет свет под небесами
И память светлая жива. 09.08.2016 г.

Галіна Лазіцкая: Весці расповед пра Валянціну Іванаўну для мяне ў радасць, як бы ні заходзілася сэрца ад жалю. А жаль вызваны толькі адным пачуццём — стратай. Непаспеўшы насыціцца гэтым знаёмствам — трэба развітацца назаўсёды. Чаму кажу насыціцца... У першы ж дзень знаёмства Валянціна Іванаўна выклікала прыхільнасць да сябе прастатой зносін, ведаючы яе заслугі і дасягненні ў літаратуры, я сумелася ад даступнасці гутаркі, бо яна жыва цікавілася маёй творчасцю. Хаця я яшчэ не сапраўдны паэт, толькі расту на гэтай ніве, але актыўнасць удзелу Валянціны Іванаўны ў маіх творчых намаганнях, падштурхвала мяне адносіцца да справы больш карэктна. Гэта — першая станоўчая адзнака нашага знаёмства. Па-другое, дый на ўсё астатняе, што моцна ўражвала падчас майго знаходжання ў яе дома, гэта кола сяброў. Розныя па прафесіях, інтарэсах, узросту, жыццёвых прыступках, яшчэ немалаважна — характарах. Валянціна Іванаўна магла ўсіх нас аб'ядноўваць памяркоўнай чулівасцю да стану кожнай чалавечай душы, праз гутарку, сыходзіла да нашага ўзроўню інтэлекту. У гэтым плане мне моцна пашанцавала. Той давер, які склаўся паміж намі падчас гутарак, напаўняў насычанасцю ўзаемапаразумення. Не раз я выказвала Валянціне Іванаўне ў адказ словы шчырай падзякі лёсу за тое, што прывёў да іх, (маецца на ўвазе і брат Валянціны Іванаўны Васіль Іванавіч). Адчувала я сябе з імі так проста і звычайна, нібы пераступала парог бацькоўскай хаты. Думаю, што не памылюся, калі скажу тое ж і пра яе сяброў.

Адчуванне роднасці, паразумення, падтрымкі, разумнай дарады, прыцягвала да яе, як да роднай матулі. Ад яе сыходзіў свет дабрыні, які насычаў нас, дарослых, самастойных, упэўненых у сабе, і (што вельмі важна ў адносінах да яе, скажам так: бегаючых на сваіх нагах!), мы цягнуліся да яе, як аблудныя ягняты, прыціснутыя праблемамі, шукалі ў яе — нямоглай, разрадку, падпітку нашаму розуму. І яна становілася нашым мірскім духоўнікам.

У духоўнікаў ёсць прыгожае слова (у рускім вымаўленні — окормление), дык вось, яна нас — акармляла невычэрпнай крыніцай свайго роздумнага падыходу да нашых слабасцей і памылак, вылучала сабой цэлы кладзеж света, дабрыні, што абавязкова аднаўлялася, узрастала надзеяй сіла нашага духа. Яна заўсёды будзе перад маімі вачыма яскравым прыкладам паводзін, які ўзняў яе над чалавечай нямогласцю. Бо і ў такім стане прыносіла немалую карысць людзям. Гледзячы на яе прыгожую, усмешлівую, я не стрымлівалася ад кампліменту, я ёй казалася так: «Валянціна Іванаўна, даражэнькая! Ад Вас зыходзіць асаблівы, жыватворны свет, які бескарысна вы аддаеце людзям, Вам будзе асаблівы вянец ад Госпада». Што тычыцца мяне, дык я бясконца ўдзячна Госпаду за тое, што прывёў мяне да цудоўнай, неверагодна

беспадобнай жанчыны, даў магчымасць службыць В. І. Локун, якая яркай каметай пакінула ў маёй душы глыбокі след. Вечная ёй памяць!

Чытальнік: З успамінаў Алеся Карлюкевіча, дырэктара — галоўнага рэдактара выдавецкага дома «Звязда», старшыні Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Алесь Карлюкевіч: «Валянціна Іванаўна — з кагорты спакойных і сціпрых людзей, якія ўмеюць радавацца чужым здабыткам, чужым поспехам, бачаць у асобе таго ці іншага пісьменніка, калегі добрае і светлае. Як мне падаецца, для літаратурных крытыкаў гэтая рыса носіць надзвычайную каштоўнасць. Гэта мне асабліва імпаніравала ў Валянціне Іванаўне. Перачытваючы лісты Валянціны Іванаўны, згадваеш ужо не аднойчы выказанае пра тое, што, калі і крытыкуеш, калі бачыш загану, то пастарайся сканцэнтравана над тым, а як палепшыць, як выправіць... Галоўнае ж — не цвік забіць, не раструшчыць і знішчыць кагосьці, а галоўнае — і пісьменніка, і чытача падвесці да думкі, што павінна быць у літаратуры, а ад чаго трэба пазбаўляцца, да чаго нельга апускацца... Далей з ліста Валянціны Локун: „8 лістапада 2012 г. Алесь Мікалаевіч! Ну вось Вы і дома, каля камп’ютара. І мне паспакайнела. Ёсць абарона, ёсць падтрымка. Можна працаваць і далей. А Вы, калі ласка, трымайцеся!!! Пра сябе. Заканчваю артыкул для “Нёмана”. Пісала для “Полымя”, але зараз раблю пераклад на рускую мову... Адразу пасля гэтага артыкула вазьмуся за Крэйдзіча. Нават сорамна ўжо перад Анатолем, абяцала даўно, а ўсё нешта не атрымліваецца. І далей мяркую працаваць па свайму плану, калі атрымаецца... Толькі гэта не азначае, што я не магу пераклучыцца на нейкую больш тэрміновую справу. Калі што трэба, паведамляйце. Будзем працаваць. Усяго найлепшага Валянціна Локун“.

Зробленае, напісанае чалавекам і крытыкам светлай душы Валянцінай Іванаўнай Локун варта ўвагі чытачоў розных пакаленняў. Яна, чалавек шматпакутны і разам з тым надзіва дзездольны, рабіла ўсё магчымае і часам нават немагчымае для таго, каб ствараць свой партрэт сучаснага літаратурнага працэса. І гэта ёй, як мне ўяўляецца, удалося».

Вядучы 2: Валянціна Іванаўна была не толькі вялікім прафесіяналам у літаратуразнаўстве, але і чалавекам дасведчаным, спрактыкаваным, тонка разбіралася ў людзях. І тыя, хто меў зносіны з ёй, гэта адчувалі. Вось як успамінае Валянціну Іванаўну яе сябра і сусед Міхаіл Башчук:

Міхаіл Башчук: Я пазнаёміўся з Валянцінай Іванаўнай толькі пасля выхаду на пенсію, калі ўступіў у літаратурнае аб’яднанне «Струмень». Мне паралі звярнуцца да яе па пытаннях маёй літаратурнай творчасці. Яна рабіла папраўкі ў мае вершы, давала каштоўныя парады. Дзякуючы Валянціне

Іванаўне я вырас і інтэлектуальна, і як літаратар. Я бязмежна ўдзячны ёй за гэты рост. Я добра памятую нашу апошнюю з ёй размову. Яна запыталася, як мае справы, я раскажаў, на што яна адказала: «Ну што я вам параю? Пішыце, працягвайце». Валянціна Іванаўна стала для мяне вобразам Паўла Карчагіна — ідэалам мужнасці.

Тамара Лознюха:

След на земле:

светлой памяці Валентины Ивановны Локун

Пусть август не рассердится
За грусть в его картине.
Исполнилось бы семьдесят
Ушедшей Валентине.
Полёта ей высокого
Желал рассвет кудрявый.
Достигла в жизни многого,
Познав вершину славы.
Слова неторопливые
Родных, друзей, знакомых
Твердят, что быть счастливою
Возможно и в истоме.

Вядучы 1: Мы ўсе засталіся тут са сваімі нявырашанымі праблемамі, трывогамі і радасцямі, а вы, дарагая Валянціна Іванаўна, — ужо там, у іншым вымярэнні, у недасяжных нябесных межах, вызваліліся ад зямных нягод і пакут.

Усё тлен. Усё растворуцца, знікне ў нябыт. Можа, адно Слова, шчырае і жывое, у стане адолець мяжу вечнасці, застаючыся чыстым і сумленным у засветавах вышынях. У апошняй надзеі пасылаем вам свае развітальныя словы падзякі, хто ведае, можа дойдзе — як добра, што вы былі і застанецца ў нашых сэрцах.